

ANTROPONIMINIAI TERMINAI PIRMAJAME TARPUKARIO LIETUVOS PSICHIATRIJOS VADOVĖLYJE

Anthroponymic Terms in the First Lithuanian Psychiatry Textbook of the Inter-War Period

PALMIRA ZEMLEVIČIŪTĖ

Lietuvių kalbos institutas

El. paštas: palmira.zemleviciute@lki.lt

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8679-3253>

Mokslinių tyrimų kryptys: lietuvių terminologija, lietuvių medicinos terminologijos istorija.

<https://doi.org/10.35321/bkalba.2025.98.01>

ANOTACIJA

Straipsnyje rašoma apie pirmojo lietuviško psichiatrijos vadovėlio antroponiminius, t. y. iš vardų ir pavardžių kilusius, terminus. Aptariama, kaip antroponimai tampa vientisiniais terminais, kaip pritaikomi prie lietuvių kalbos morfologinės sistemos sudėtinių terminų rūšiniais dėmenimis einantys antroponimai, svarstomas antroponiminių terminų išlikimo dabartinėje psichiatrijos terminijoje klausimas. Nustatyta, kad apeliatyvizacijos procese antroponimų, tapusių rūšiniais dėmenimis, struktūros pasikeitimai yra minimalūs – dažniausiai antroponimai išlaiko oniminę rašybą ir tik iš dalies sulietuvinami, pridodant lietuviškas galūnes prie autentiškų šakninių morfemų po apostrofo arba be jo. Daugiausia struktūros pasikeitimų apeliatyvizacijos procese patiria antroponimai, tapdami vientisiniais terminais. Paprastai jie netenka savo oniminės rašybos ir virsta sudaromaisiais komponentais. Visi vientisiniai antroponiminiai terminai tebevartojami dabartinėje lietuvių psichiatrijos terminijoje dėl jų aiškumo, tarptautiškumo, raiškos kompaktiškumo, o sudėtiniai antroponiminiai terminai dažniausiai sunkiau išlieka dėl abejotino terminiškumo, netikslumo, jais įvardijamų sąvokų nebeaktualumo ar kt., kita vertus, dalis tų terminų nėra psichiatrijos srities. Kai kurie sudėtiniai terminai išliko tik iš dalies – pasikeitė antroponiminio dėmens rašyba arba jo išvis atsisakyta, patikslintas gimininis dėmuo.

ESMINIAI ŽODŽIAI: antroponiminis terminas, psichiatrijos terminas, apeliatyvizacija, gramatinimas.

ABSTRACT

The article examines anthroponymic terms, i.e., those derived from people's names and surnames, in the first Lithuanian psychiatry textbook. It describes how anthroponyms become one-word terms, how anthroponyms that function as the subordinate components of compound terms are adapted to the morphological system of the Lithuanian language, and takes a deep dive into the matter of the survival of anthroponymic terms in modern Lithuanian psychiatric terminology. It has been found that any changes that take place in the structure of anthroponyms after they become subordinate components in the process of their transformation into appellatives, also known as appellativisation, are but minimal, with the anthroponyms usually preserving the spelling of the onym, the extent of their Lithuanisation limited to the addition of Lithuanian endings to the authentic root morphemes, preceded by an apostrophe or not. The most significant extent of structural transformation in the process of appellativisation can be observed in the case of anthroponyms as they turn into one-word terms. As a rule, they lose their onymic spelling and become constituent components. All simple anthroponymic terms are still in use in modern Lithuanian psychiatric terminology for their simplicity, international recognition, compact expression. In contrast, their dubious function usually undermines the survival of compound terms as terms, their inaccuracy, the underlying notion

Copyright © 2025 Palmira Zemlevičiūtė. Published by the Institute of the Lithuanian Language. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited. // Išleido Lietuvių kalbos institutas. Šis straipsnis yra atviros prieigos, platinamas pagal „Creative Commons“ priskyrimo licencijos sąlygas, leidžiančias neribotai naudoti, platinti ir atkurti turinį bet kokioje laikmenoje, nurodant autorių ir šaltinį.

Received: / Gauta: 2024-11-07. **Accepted: / Priimta:** 2025-02-03.

being no longer relevant, and so on; on the other hand, some of these terms fall out of the field of psychiatry. Some compound terms have survived only to an extent—the spelling of the anthroponymic element has changed or has been dropped altogether, the definition of the main component has been revised and narrowed down.

KEYWORDS: anthroponymic term, psychiatry term, adaptation, appellativisation.

IVADAS

Terminai, kilę iš antroponimų (gr. *anthrōpos* – „žmogus“, *onyma* – „vardas“), t. y. iš žmonių vardų, vadinami *antroponiminiais terminais*¹. Tai vienas iš eponiminių terminų² tipų. Dabartiniuose empiriniuose terminologijos tyrimuose *eponiminiu terminu*³ vadinamas iš asmens (tikro ar išgalvoto) vardo, vietovės vardo (toponimo) išvestas vientisinis terminas arba sudėtinis terminas su oniminiu komponentu (žr. Lerner *et al.* 2001: 441; Duque-Parra *et al.* 2006: 220; Kitkauskienė 2011: 48; Górnicz 2017: 446; Kakzanova 2017: 335; Rimkutė-Ganusauskienė 2023: 122; Vasiljeva, Trittenko 2023: 17; Brdar, Brdar-Szabó 2024: 75 ir kt.). Šie terminai sudaromi deonimizuojant tikrinius žodžius, kitaip tariant, paverčiant juos bendriniais, ir suteikiant jiems specialią (termininę) reikšmę (Minakova 2013: 31).

Mokslo bendruomenėje esama prieštaringų nuomonių vertinant eponiminių terminų vartojimą medicinos kalboje. Vieni linkę jų atsisakyti dėl kalbinių (pvz.: dviprasmiškumo, neskaidrumo, kartais ir netikslumo ir kt.) ir etinių⁴ priežasčių (Canziani 2011: 229, 236, dar plg. Woywodt, Matteson 2007: 424; Strous, Edelman 2007: 207–213; Werneck, Batigália 2011: 105; Batigália *et al.* 2015: 266 ir kt.). Kiti, priešingai, tuos terminus gina, pabrėždami jų sąsają su istorinėmis ir kultūrinėmis vertybėmis, suteikiančiomis gydytojams klinikinių ir kultūrinių žinių. Nepaisant bandymų eponiminius terminus eliminuoti iš mokslo kalbos, jie ir toliau yra svarbi medicinos diskurso dalis⁵ (Canziani 2011: 229, 236, dar plg. Whitworth 2007: 425; Badea 2008: 19; Cappuzzo 2008: 6; Leičik 2011: 136; Majewska 2016: 94–105; Thomas 2016: 295–299; Giménez-Roldán 2017: 1–19; Guardiola, Baños i Diez 2021: 16; Slabin 2023: 221 ir kt.).

Betgi sugrįžkime prie tyrimo objekto – antroponiminių terminų. Trumpam derėtų stabtelėti prie tikrinių žodžių ir jų skirstymo, mat jis būsiąs svarbus klasifikuojant empirinę medžiagą. Evaldos Jakaitienės teigimu, „dėl didelės vardų įvairovės iki šiol nėra nustatyta universalių, visiems jiems tinkančių klasifikacijos kriterijų. Dažniausiai tikriniai žodžiai skirstomi pagal reikšmę, t. y. pagal jų santykį su pavadinamais objektais. Pirmiausia skiriami du dideli tikrinių žodžių skyriai: 1) gyvųjų būtybių vardai ir 2) negyvųjų dalykų vardai“ (Jakaitienė 2009: 267). Šia klasifikacija ir remiamasi skirstant vadovėlio terminus, sudarytus iš tikrinių žodžių.

¹ Šie terminai turi ir lietuvišką atitikmenį – *asmenvardiniai terminai* (Gaivenis 2014 [1994]: 217, plg. Kvašytė 2005: 66; Vaskelaitė 2023: 95). Lietuvių terminologijos teoretikas Kazimieras Gaivenis kalbamąjį terminą apibrėžia kaip terminą, padarytą iš mokslininko, atradėjo, išradėjo pavardės (Gaivenis 2014 [1994]: 217). Struktūros atžvilgiu autorius *asmenvardinu terminu* laiko tiek vientisį, tiek ir sudėtinį terminą (plg. Kvašytė 2005: 66; Vaskelaitė 2023: 101).

² Straipsnyje *eponiminiu terminu* laikomas vientisinis terminas, kurio šakninė morfema kilusi iš onimo (tikrinio žodžio), arba sudėtinis terminas, kurio šalutinis dėmuo sudarytas iš onimo.

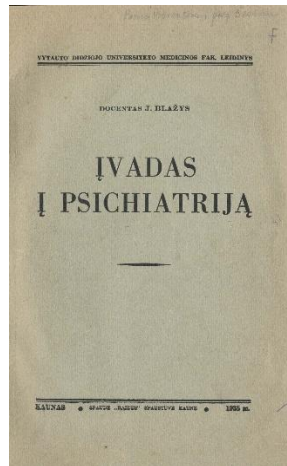
³ Dar vartojami terminai *eponimas* (Dirckx 2001: 15; Cappuzzo 2008: 1–2; Lončar, Ostroški Anić 2014: 37; Lysanets, Bieliaieva 2021: 1–2; Slabin 2023: 188), *eponiminis pavadinimas* (Novinskaya 2013: 34), *terminas eponimas* (Leičik 2006: 44; Novinskaya 2013: 34), *terminonimas* (Tatarinov 2006: 68; Leičik 2011: 138). Manytina, kad terminas *eponiminis terminas* yra tikslesnis, mat jo gimininis dėmuo rodo tiesioginį ryšį su terminologija, o, pavyzdžiui, *eponimo* pirminė reikšmė vis dėlto yra „tikrinis žodis, galintis tapti terminu“.

⁴ Siūloma atsisakyti tokių eponiminių terminų, kurie sudaryti iš nacių gydytojų vardų (Woywodt, Matteson 2007: 424, dar žr. Strous, Edelman 2007: 207–213).

⁵ Kai kuriose medicinos srityse, pavyzdžiui, reumatologijoje ir neurologijoje, eponiminiai terminai ypač mėgstami, net buvo sukurtas terminas šiam pomėgiui pavadinti – *eponimofilija* (Lončar, Ostroški Anić 2014: 37).

Didžiosios dalies terminų sudėtyje esti gyvųjų būtybių vardai. Dauguma jų yra asmenų pavardės. Lietuvių terminologė Angelė Kaulakienė iš pavardžių kilusius terminus vadino *pavardiniais terminais* (Kaulakienė 2009: 69, 164). Negalima nesutikti su šiuo mokslininkės siūlytu terminu, jis išties tikslesnis. Tačiau šiame straipsnyje tradiciškai vartojamas semantiškai talpesnis terminas *antroponiminis terminas* dar ir dėl tos priežasties, kad empirinėje medžiagoje esama ne tik iš pavardžių, bet ir iš vardų⁶ kilusių terminų.

Nagrinėjamąją empirinę medžiagą sudaro antroponiminiai terminai, rankiniu būdu surinkti iš 1935 m. išleisto pirmojo lietuviško psichiatrijos vadovėlio *Įvadas į psichiatriją* (žr. 1 pav.), kurį parašė žymus tarpukario Lietuvos psichiatras Juozas Blažys (1890–1939).

1 pav. Vadovėlio *Įvadas į psichiatriją* viršelis

Šis vadovėlis amžininkų buvo labai palankiai įvertintas kaip paprasta, aiškia ir „gražia lietuviška kalba“ parašytas savarankiškas darbas, iš kitomis kalbomis pasirodžiusių psichiatrijos įvadų išsiskiriantis apimtimi ir turiningumu, kaip knyga, „tiek savo turiniu, tiek medžiagos išdėstymu <...> pasiekusi augštos mokslo lygmės“ ([Gutmanas]⁷ 1935: 378–379; Bendoravičius⁸ 1939: 420, 426).

Tyrimu siekiama aptarti antroponiminės kilmės psichiatrijos terminus⁹, daugiausia dėmesio skiriant jų struktūros dalykams. Šiam siekiui įgyvendinti terminai skirstomi pagal jų sudėtį; vientisiniai terminai aptariami darybos atžvilgiu, o sudėtiniai terminai savo ruožtu pagal į jų sudėtį įeinančio antroponimo gramatinimo laipsnį. Daugiausia naudojamosi aprašomuoju analitiniu, struktūrinės ir morfologinės analizės metodais. Vadovėlio antroponiminių terminų ryšiui su dabartine lietuvių psichiatrijos terminija atskleisti remiamasi gretinamuoju metodu.

1. IŠ ASMENŲ PAVARDŽIŲ KILĘ ANTROPONIMINIAI PSICHIATRIJOS TERMINAI

Tai didžiausia antroponiminių terminų grupė, išskiriama daugiausia remiantis antroponiminio dėmens lingvistinėmis charakteristikomis, pvz.: koku derivacijos būdu sudaromi vientisiniai terminai iš antroponimų, koks jų grafinio įforminimo laipsnis ir kt. Kalbamajai grupei priskiriami terminai gali būti skirstomi ir pagal įvairius kitokius,

⁶ Be pavardžių ir vardų, prie antroponimų dar priskiriami ir slapyvardžiai (Jakaitienė 2009: 267).

⁷ Gydytojas neurologas ir psichiatras Lazaris Gutmanas (1875–1957) (žr. VLE_e).

⁸ Lietuvių karo gydytojas, pulkininkas leitenantas Vytautas Bendoravičius (1891–1958) (žr. VLE_e).

⁹ Atkreipiamas dėmesys į tai, kad kai kurie čia aptariami antroponiminiai terminai nėra tikrieji psichiatrijos terminai, tačiau tiesiogiai su psichiatrija susiję. Pavyzdžiui, terminus *Wassermann'o reakcija*, *Abderhalden'o reakcija* J. Blažys vartoja rašydamas apie fizinių reiškinių įtaką psichikos ligoms. Vienodumo dėlei tokie terminai straipsnyje taip pat laikomi psichiatrijos terminais.

nelingvistinius, kriterijus, pvz., pagal į termino sudėtį įeinančio antroponimu įvardijamo asmens amžių, tautybę, profesiją, mokslo sritį, kryptį ir kt. (plg. Lončar, Ostroški Anić 2013: 37–38). Šiuo atveju dėmesys skiriamas struktūrinei antroponimo kaip leksinio vieneto, dalyvaujančio kuriant terminą, pusei, o įdomumo dėlei detalesnė nelingvistinė informacija¹⁰ apie antroponimais įvardijamus asmenis pateikiama 1 lentelėje.

Lentelė. Nelingvistinės antroponimų, kuriais paremti psichiatrijos terminai, charakteristikos

Antroponiminis terminas, vartojamas 1935 m. vadovėlyje	Antroponimas	Antroponimu įvardijamo asmens gimimo ir mirties metai	Antroponimu įvardijamo asmens tautybė	Antroponimu įvardijamo asmens profesija
Abderhalden'o reakcija	Abderhalden, Emil	1877–1950	šveicaras	biochemikas, fiziologas
Addison'o liga	Adison, Tom	1793–1860	anglas	patologas anatomas
A. Adler'io individualinė psichologija	Adler, Alfred	1870–1937	austrias	psichologas
Argyll-Robertson'o simptomas	Argyll Robertson, Douglas Moray Cooper Lamb	1837–1909	škotas	oftalmologas, chirurgas
Babinskio refleksas	Babinski, Joseph Jules François Félix	1857–1932	prancūzas	neurologas
basedovizmas, Basedow'o liga	Basedow, Karl Adolph von	1799–1854	vokietis	chirurgas, endokrinologas
Bechterev'o refleksologija	Bechterev, Vladimir	1857–1927	rusas	neuropatologas, psichiatras, psichologas
Binet – Burt'o testas	Binet, Alfred Burt, Cyril Lodowic	1857–1911 1883–1971	prancūzas anglas	psichologas psichologas
Bobertag'o modifikacija	Bobertag, Otto (Ulrich)	1879–1934	vokietis	psichologas
Burt'o modifikacija	Burt, Cyril Lodowic	1883–1971	anglas	psichologas
Chvosteko simptomas	Chvostek, František	1835–1884	moravas	chirurgas
daltonizmas	Dalton, John	1766–1844	anglas	fizikas, chemikas
Dubois persvazijos metodas	Dubois, Eugène	1858–1940	olandas	anatomas, antropologas, geologas
Freud'o psichoanalizė	Freud, Sigmund	1856–1939	austrias	psichologas, psichiatras, neuropatologas
Friedreich'o ataksija	Friedreich, Nikolaus	1825–1882	vokietis	patologas, neurologas
Ganser'o sindromas	Ganser, Sigbert	1853–1931	vokietis	psichiatras
Huntington'o chorea	Huntington, George	1850–1916	amerikietis	neurologas
Jung'o asociacinis eksperimentas	Jung, Carl Gustav	1875–1961	šveicaras	psichologas, psichiatras

¹⁰ Ši informacija paimta iš VLE, Wiki, EB, Wikt.

Korsakovo psichoze	Korsakov, Sergej	1854–1900	rusas	neurologas, psichiatras
mendelizmas, Mendel'io dėsniai, Mendel'io principai, mendelistinis paveldėjimas	Mendel, Gregor Johann	1822–1884	čekas	genetikas
„Morelio ausys“	Morel, Bénédict Augustin	1809–1873	prancūzas	psichiatras
nikotinizmas	Nicot, Jeano	apie 1530–1600	prancūzas	diplomatas
parkinsonizmas	Parkinson, James	1755–1824	anglas	chirurgas, paleontologas, geologas
I. Pavlov'o mokykla	Pavlov, Ivan	1849–1936	rusas	fiziologas, psichologas
sadizmas	de Sade, Donatien Alphonse François	1740–1814	prancūzas	rašytojas
Terman'o modifikacija	Terman, Lewis Madison	1877–1956	amerikietis	psichologas
Tomsono liga	Thomsen, Asmus Julius Thomas	1815–1896	danas	gydytojas
Wassermann'o reakcija	Wassermann, August Paul von	1866–1925	vokietis	bakteriologas, higienistas
centras Wernicke	Wernicke, Carl	1848–1905	vokietis	psichoneuropatologas
Westergreeno reakcija	Westergren, Alf Vilhelm Albertsson	1891–1968	švedas	gydytojas

Antroponiminiai terminai dažniausiai sudaromi antroponimo metoniminio perkėlimo būdu, grindžiamu loginiu pavadinamų dalykų ryšiu, kai vieno iš jų pavadinimas perkeliamas kitam, t. y. tam tikras daiktas ar reiškinyss pavadinamas jį atradusio (išradusio) ar pan. asmens vardu (pavarde) (Minakova 2013: 31–32). Vykstant apeliatyvizacijos¹¹ procesui daugiausia pasikeitimų (tiek formos, tiek ir turinio atžvilgiu) patiria antroponimas sudarant vientisinius terminus (jie daromi be jokių afiksų arba naudojant afiksus¹²) (Kakzanova 2017: 335), o sudėtinio termino atveju antroponimo pasikeitimai minėtais atžvilgiais yra nežymūs.

Pirmiausia struktūriniu atžvilgiu skiriami vientisiniai ir sudėtiniai terminai. Pastarieji savo ruožtu skirstomi į atskirus pogrupius pagal antroponimų, įeinančių į terminų sudėtį, skaičių. Vieno iš pogrupių terminai dar grupuojami smulkiau pagal antroponimo (ne)pritaikymą prie lietuvių kalbos morfologinės sistemos.

1.1. Vientisiniai antroponiminiai psichiatrijos terminai

Šios grupės terminai sudaryti pasitelkiant žodžių darybos priemones, kitaip tariant, afiksinės apeliatyvizacijos¹³ būdu¹⁴. Dažniausiai naudojamos priesagos. Vadovėlyje rasti terminai sudaryti prie antroponimų šaknies pridėjus priesagą *-izmas*, kitaip tariant,

¹¹ Tikrinio vardo panaudojimas naujam terminui sukurti vadinamas *apeliatyvizacija* (Skujiņa 2002: 99). Dar vartojami terminai *deonimizacija* (žr. Superanskaja *et al.* 2005: 26), *eponimizacija* (žr. Popescu 2009; Ghențulescu 2022: 55; Rimkutė-Ganusauskienė 2023: 129; Popescu 2024: 9; Verstift *et al.* 2024: 229), *apeliatyvacija* (Mikelionienė 2017: 24; Kovalčuk 2019: 52).

¹² Ewa Majewska tokius iš antroponimų kilusius terminus, padarytus pasitelkiant tam tikrus afiksus, vadina *hibridiniais dariniais* (žr. Majewska 2016: 99).

¹³ Be šio, esama dar dviejų būdų – *tiesioginės apeliatyvizacijos*, kai tikrinis vardas tampa terminu be specialių žodžių darybos priemonių, pvz.: *manija* < *Manija* (senovės graikų mitologijos deivė, įsmedenusi beprotybę), ir *kompozitinės apeliatyvizacijos*, kai tikrinis vardas panaudojamas vienam iš sudurtinio termino sandų, pvz., *narkomanija* < *narko-* + *manija* (plačiau žr. Zemlevičiūtė 2024: 210, 213–214). Šie trys būdai sudaro visišką apeliatyvizaciją (žr. Skujiņa 2002: 99–100). Ji būdinga vientisiniams terminams.

¹⁴ Kai kurie tyrėjai šiuo atveju kalba apie antroponimų morfologinę adaptaciją (plg. Ráduly 2016: 365–368).

morfologinės derivacijos būdu. Kalbamuoji būdu sudaryti terminai yra afiksiniai apeliatyvai (plačiau apie afiksinę apeliatyvizaciją žr. Zemlevičiūtė 2024: 210). Kaip matysime iš toliau pateikiamų pavyzdžių, minėtoji priesaga gana produktyvi darant psichiatrijos terminus iš antroponimų.

Bazedovizmas /¹⁵ **basedovizmas** 106¹⁶, 205 (dabar – *bazedovizmas* EPTŽ 2017: 41, plg. *išverstakumas, egzoftalmas* ME I 1991: 105, dar plg. MedŽ 1980: 191): „Cirkularinėje psichozeje kai kada galima matyti bazedovizmo reiškinių – išverstakumą (akių išsidavimas į priekį)“ 205. Šiuo terminu pavadintas reiškinytis pagal Karlo Adolpho von Basedowo pavardę (žr. ME I 1991: 105).

Daltonizmas (dabar – *protanopija, aklumas raudonai spalvai, daltonizmas, pusinis aklumas* APTŽ 2019: 50, 236; EPTŽ nefiksuotas) vadovėlyje tik paminėtas aprašant, autoriaus žodžiais, „svarbesn[es] fizinn[es] išsigimimo žym[es]“ 67. Terminas kilęs iš Johno Daltono, turėjusio regos ydą (neskyrė spalvų), pavardės. 1794 m. jis pirmasis paaiškino spalvų neskyrimą (žr. VLE_e).

Mendelizmas / „**mendelizmas**“ 45 (dabar – *mendelizmas* EPTŽ 2017: 185): „Kalbant dabartės apie žmogaus paveldėjimą, būtinai reikia paliesti mendelizmo pagrindai“ 45; „didelė eksperimentinio paveldėjimo mokslo šaka „mendelizmas“ 45. Šiuo terminu įvardyto mokslo pradininku laikomas Gregoras Johannes Mendelis (žr. VLE_e).

Nikotinizmas (dabar – *nikotinizmas* EPTŽ 210). Terminu įvardijama viena iš narkomanijų – rūkymas, darąs įtaką protinio darbo našumui, be to, „[Y]ra aprašyta pavienių atsitikimų depresijos būklių su apatija nikotinizmo pasėkoje“ 99–100. Kalbamojo termino sandara kiek kitokia nei prieš tai aptartą. Jis kilęs iš nuodingos lakiųjų alkaloidų bazės, rastos tabako lapuose 1819 m., pavadinimo *nikotinas* (lot. *Nicotiana*) (*nikotinizmas* < *nikotinas* + *-izmas*), o *nikotinas* – iš Prancūzijos ambasadoriaus Portugalijoje Jeano Nicot vardo (*nikotinas* < *Nicot*¹⁷). 1561 m. jis iš Lisabonos į Prancūziją išsiuntė tabako sėklų ir miltelių pavidalo lapų (žr. OED).

Parkinsonizmas (dabar – *parkinsonizmas* EPTŽ 2017: 225): „Pagrindiniai parkinsonizmo reiškiniai: sustingimas ir lėti judesiai“ 109. Terminu įvardytas simptomas¹⁸ pavadintas anglų mokslininko Jameso Parkinsono, stebėjusio praeivius pasivaikščiojimų metu, susisteminusio ir 1817 m. aprašiusio simptomų kompleksą, kurį po 40 metų prancūzų gydytojas neurologas Jeanas-Martinus Charcot (1825–1893) pavadino *Parkinsono liga*, pavarde (žr. OED; VLE_e).

Terminu **sadizmas** (dabar – *sadizmas* EPTŽ 2017: 271), vadovėlio autoriaus žodžiais, vadinamas „akingas žiaurumas“ 144. Šis terminas, įvardijantis vieną lytinio iškrypimo rūšių, siejamas su prancūzų rašytojo Donatieno Alphonse'o François de Sade'o, savo kūrinuose iškėlusio žmogaus prigimtyje vyraujančio blogio galią, verčiančią tenkinti geismą prievarta, kito kančiomis, pavarde (žr. VLE_e).

Apibendrinant galima pasakyti, kad aprašytieji vientisiniai antroponiminiai terminai, kuriais įvardijamos psichikos ligos, sutrikimai, iškrypimai ar kt., t. y. klinikinės psichiatrijos sąvokos, yra padaryti iš pavardžių tų asmenų, kurie pirmieji aprašė, paaiškino įvardijamuosius dalykus ar kitokiu būdu buvo su jais susiję. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad dėl kai kurių terminų rašybos vadovėlio autorius galutinai dar nebuvo apsisprendęs.

¹⁵ Pasviruoju brūkšniu skiriami termino rašybos variantai.

¹⁶ Po termino ir (arba) jo aiškinimo nurodomas vadovėlio puslapis.

¹⁷ Savo ruožtu pavardė kildinama iš tikrinio vardo *Nicolas* (plačiau žr. OED).

¹⁸ Dabar *parkinsonizmas* mokslinėje medicinos literatūroje apibrėžiamas nevienodai: *parkinsonizmas* „visos būklės, simptomais primenančios drebamąjį paralyžių (*paralysis agitans*)“ (MedŽ 1980: 418), *parkinsonizmas* „liguista būseną, atsirandanti pažeidus ekstrapiramidinę sistemą (ypač jos blyškųjų kamuolių ir smegenų kamieno juodąją medžiagą)“ (ME I 127), plg. *parkinsonizmas* „lėtinis nervų sistemos pažeidimas, kuriam būdinga motorinės funkcijos sutrikimas dėl galvos smegenų neuronų degeneracijos“ (žr. VLE_e).

Tą rodo terminų rašybos variantai – rašyta ir pagal tarimą (*bazedovizmas*), ir iš dalies laikantis antroponimo originalo rašybos (*basedovizmas*). Viena iš variantiškumo atmainų galima laikyti ir terminų rašymą kabutėse („*mendelizmas*“). Galima būtų spėti, kad taip grafiškai tekste vadovėlio autorius žymėjo terminus, siekdamas juos išskirti iš neterminų. Minėtieji terminai J. Blažio greičiausiai perimti iš kitų kalbų šaltinių, kuriais jis rėmėsi rengdamas savo vadovėlį, ir pritaikyti prie lietuvių kalbos morfologinės sistemos, tebevartojami iki šiol.

1.2. Sudėtiniai antroponiminiai psichiatrijos terminai

Šią grupę sudaro iš dviejų (dažniausiai) ir daugiau dėmenų sudaryti terminai, kurių vienas iš dėmenų (rūšinis) yra antroponimas¹⁹. Kalbamieji terminai sudaryti dalinės apeliatyvizacijos (plačiau apie dalinę apeliatyvizaciją žr. Zemlevičiūtė 2024: 216) būdu ir laikytini daliniais apeliatyvais. Kai kurie terminai turi ne vieną, bet du antroponiminius dėmenis, paprastai siejamus brūkšneliu. Toks vadinamojo sudėtinio antroponiminio dėmens buvimas terminė aiškintinas tuo, kad įvardijamąjį dalyką (ligą, simptomą, sindromą ir kt.) apibūdino, aprašė ar kt. ne vienas, o keli asmenys. Šios grupės psichiatrijos terminus smulkiau galima skirstyti pagal antroponiminio dėmens (ne)pritaikymo prie lietuvių kalbos morfologinės sistemos laipsnį, t. y. galima skirti sulietuvintus (visiškai pritaikytus), aplietuvintus (iš dalies pritaikytus) ir nesulietuvintus (nepritaikytus) antroponiminius dėmenis.

1.2.1. Psichiatrijos terminai su vienu antroponiminiu dėmeniu

Tai gausiausias sudėtinių antroponiminių terminų pogrupis. Jį sudaro trijų rūšių terminai pagal antroponiminio dėmens gramatinimo laipsnį.

1.2.1.1. Psichiatrijos terminai su sulietuvintu antroponiminiu dėmeniu

Jų galima skirti keletą pogrupių, atsižvelgiant į antroponiminio dėmens rašybą. Pirmąjį pogrupį sudaro terminai, kurių sudėtyje esantys antroponimai yra sulietuvinti pridėdant galūnę prie autentiškų šakninių morfemų, pvz.:

Babinskio refleksas (dabar – *Babinskio simptomas* EPTŽ 2017: 278): „Babinskio refleksas (braukiant per padą, gaunama dorsalinė nykščio fleksija)“ 202. Refleksas pavadintas pagal Josepho Julesio François Félixo Babinskio, kuris 1896 m. aprašė patologinį padų refleksą, pavardę (žr. Wiki).

Chvosteko simptomas²⁰ (EPTŽ nefiksuotas): „veido raumenų susitraukimas, suduodant plaktuku kai kuriose vietose, kur arti eina veido nervo šakelės; paprastai tas reiškinys sukliamas, suduodant žemiau arcus zygomaticus: susitraukia raumuo, kuris pakelia burnos kampą ir viršutinę lūpą“ 203. Simptomas pavadintas pagal gydytojo Františko Chvosteko, 1876 m. pirmą kartą aprašiusio šį simptomą, pavardę (žr. Wiki). Terminas paminėtas skyriuje, kuriame rašoma apie fizinių reiškinų įtaką psichikos ligoms.

Korsakovo psichozė (dabar – *Korsakovo psichozė* EPTŽ 2017: 260): „[P]sichozė, kurioje greta su polineuritu yra didelis atminties nusilpimas ir kiti psichinio silpnumo reiškiniai“ 202. „Šita kombinacija iš atminties pranykimo ir polyneurito buvo aprašyta Maskvos psichiatro Korsakovo ir dabar vadinama Korsakovo psichoze²¹ (psychosis

¹⁹ Tatiana Canziani sudėtinius terminus, kurių sudėtyje yra eponimas ir bendrinis pavadinimas (*generic name*) (pvz.: *liga*, *sindromas* ir pan.), vadina *tikraisiais eponimais* (Canziani 2011: 227), o Barbara Cappuzzo – *tradiciniais eponimais* (Cappuzzo 2008: 228).

²⁰ Vienas iš hipokalcemijos (sumažėjęs kalcio kiekis kraujo serume) požymių – nenormalus raumenų trūkčiojimas, kurį aktyvuoja (inervuoja) veido nervas (septintasis kaukolės nervas, arba CNVII). Paspaudus veido nervą prieš ausį, toje pačioje veido pusėje esantys veido raumenys sporadiškai susitraukia (žr. Wiki).

²¹ Retinta vadovėlio autoriaus.

Korsakovi)“ 95–96. Kaip matyti iš pateikto iliustracinio sakinio, vadovėlio autorius pats paaiškino kalbamojo termino motyvaciją. Terminas pradėtas vartoti 1897 m. (žr. VLE_e).

Terminu „**Morelio ausys**“²² (EPTŽ nefiksuotas) įvardyta „fizin[ė] išsigimimo žym[ė]“ 67 – „[N]etaisyklingumai ausų kaušelių formoje“ 67–68. Tame pačiame vadovėlio puslapyje autorius skliaustuose paaiškina šio termino motyvaciją – „Morelio ausys“ – pavadintos taip dėl to, kad Morel pirmasis atkreipė į tokias ausis dėmesį“ 67–68. Gydytojas Bénédictas Augustinas Morelis, būdamas psichiatrinės prieglaudos Saint-Yon šiaurės Prancūzijoje direktoriumi, XIX a. vid. sukūrė degeneracijos teoriją, paremtą mintimi, kad psichikos sutrikimus ir kitas elgesio anomalijas lemia nenormali konstitucija. Kalbamuoju terminu įvardyta fizinė savybė yra visiškas arba dalinis išorinės ausies spiralės arba antispiralės nebuvimas, B. A. Morelio laikytas viena iš paveldimų „degeneracijos stigmų“, leidžiančių atpažinti psichikos ligonius (žr. Wiki).

Tomsono liga 58 (EPTŽ nefiksuotas; medicinos enciklopedijoje vartojami terminai – *įgimta miotonija*, arba *Tomseno liga* ME II 1993: 36, dar plg. *Thomseno miotonija* VLE_e). Terminas vartojamas rašant apie paveldėjimo įtaką psichikos ligoms. Liga pavadinta gydytojo Asmus'o Julius'o Thomas'o Thomseno, kuris pats sirgo šia liga ir aprašė ją 1876 m., pavarde. Jį kankino raumenų silpnumas ir traukuliai – liga, kurią paveldėjo visi jo sūnūs. Terminą *Tomseno liga* 1883 m. pasiūlė vokiečių psichiatras Karlas Friedrichas Otto Westphalis (žr. ME II 1993: 36; Wiki).

Terminu **Westergreeno reakcija** (EPTŽ nefiksuotas) vadinamas „pagreitintas eritrocitų nusėdimas“ 198. Jis vartojamas skyriuje apie fizinių reiškinių įtaką psichikos ligoms. Sergant kai kuriomis iš jų eritrocitų kiekis esti skirtingas: „Eritrocitų kiekis esti sumažintas maniakalinėse būklėse ir progr. paralyžiuje ir, atvirkščiai, padidintas depresijoje ir šizofrenijoje“ 198. Kalbamasis metodas pavadintas pagal jį aprašiusio Alfo Vilhelmo Albertssono Westergreeno (žr. Wikt) pavardę. 1921 m. gydytojas naudojo eritrocitų nusėdimo greitį, kad išmatuotų tuberkuliozės ligos baigtį. Apibrėžė eritrocitų nusėdimo greičio matavimo standartus, kurie naudojami iki šiol (žr. Wiki).

1.2.1.2. Psichiatrijos terminai su iš dalies sulietuvinu apostrofiniu antroponiminiu dėmeniu

Antrąjį pogrupį sudaro terminai, kurių sudėtyje esantys antroponimai rašomi autentiška forma, bet pridodant lietuvišką galūnę po apostrofo, pvz.:

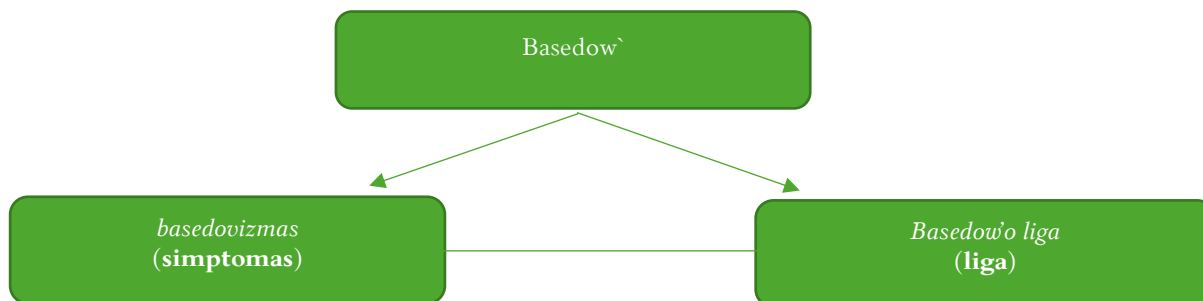
Abderhalden'o reakcija (EPTŽ nefiksuotas) taip pat minima rašant apie fizinių reiškinių įtaką psichikos ligoms: „Abderhalden yra pasiūlęs tam tikrą tyrimą, kuriuo kraujuje nustatomas svetimų jam daiktų buvimas. Tam tikro organo baltymų buvimas kraujuje rodo į destruktivius procesus šito organo audiniuose. <...>. Dėl Abderhalden'o reakcijos reikšmės iškelta abejojimų; kaip dėl šitų abejojimų, taip ir dėl reakcijos vykdymo sunkumų ji nerado didelio pritaikymo“ 198. Kalbamoji reakcija pavadinta Emilio Abderhaldeno pavarde (žr. VLE_e; Wiki).

Terminu **Addison'o liga** (dabar – *Addisono liga*, *bronzinė liga*, *lėtinis antinksčių nepakankamumas* EPTŽ 2017: 164, plg. *Adisono liga*, *bronzinė liga* ME I 1991: 14) vadinamas „antinkstinių liaukų susirgimas“ 107. Liga pavadinta ją aprašiusio gydytojo Thomas'o Addisono pavarde (žr. VLE_e). Tai ne psichikos, o endokrininės ligos pavadinimas. Sergant šia liga, priklausomai nuo jos eigos, pasireiškia įvairių psichikos sutrikimų (plačiau žr. EPTŽ 2017: 164).

²² Marcelis Proustas knygoje *Prarasto laiko beiškant* yra minėjęs šį terminą. Kai vienas iš romano personažų, Charles'is Morelis, sako, kad norėtų suvilioti mergelę, jo bendražygis pirmiausia atsako gestu: „Ponas de Charlusas negalėjo susilaikyti neprispaudęs Morelio ausies“ (žr. Wiki).

Argyll-Robertson'o simptomai (dabar – *Argyllio Robertsono sindromas, refleksinis vyzdžių nejudrumas* EPTŽ 2017: 287). Vadovėlyje apie šiuo terminu įvardytą simptomą rašoma: „vyziukai nereaguoja į šviesą, tuo tarpu reakcija į akomodaciją ir konvergenciją pasilieka; simptomai ypač specifiškas vėlyvam neurosifiliui (ypač progr. paralyžiui ir tabesui), bet – silpniau išreikštas – atsitinka chroniškam alkoholizme, nikotinizme ir įvairiuose smagenų susirgimuose“ 204. Terminas pavartotas skyriuje apie fizinių reiškinių įtaką psichikos ligoms. Kalbamasis simptomai įvardyti Douglas'o Moray'aus Cooperio Lambo Argyllio Robertsono, kuris jį aprašė 1869 m. (žr. Wiki), pavarde.

Basedow'o liga (dabar – *Basedowo liga* EPTŽ 2017: 165) vadinama „skydo liaukos disfunkcija“ 105, „kai dėl padidėjusios skydliaukės funkcijos organizmas apnuodijamas jos gaminamu hormonu – tiroksinu“ (ME I 1991: 105). Liga pavadinta Carlo Adolpho von Basedowo, 1840 m. aprašiusio jos simptomus²³, pavarde. Šį terminą pasiūlęs Georgas Hirschas savo knygoje *Klinische Fragmente* (žr. Wiki; ME I 1991: 105). Taigi, kaip matyti, iš to paties antroponimo kilę du terminai. Jais įvardijamos skirtingos – simptomo ir ligos – sąvokos. Terminu *basedovizmas* yra įvardytas vienas iš terminu *Basedow'o liga* vadinamos ligos simptomų (žr. 2 pav.).

2 pav. Antroponimo *Basedow* ir iš jo kilusių antroponiminių terminų semantiniai ryšiai

Taigi struktūros atžvilgiu šie terminai nėra atsajūs, tačiau jų semantinius skirtumus apčiuopti be konteksto keblu. Kalbamasis atvejis kaip tik ir iliustruoja vieną iš eponiminių terminų vartojimo mokslo kalboje trūkumų.

Terminu **Bechterev'o refleksologija** (EPTŽ nefiksuotas)²⁴ įvardyta psichologijos ir psichopatologijos kryptis, pripažįstanti, kad „žmogaus psichikai tirti turįs reikšmės tik veiksmų ir elgesio nagrinėjimas“ 115. Ši kryptis pavadinta gydytojo Vladimiro Bechterevo pavarde (žr. VLE_e).

Bobertag'o modifikacija 212 (EPTŽ nefiksuotas) vadinamas vienas brendimo testų²⁵, žinomas Vokietijoje. Šis testas pavadintas Otto (Ulricho) Bobertago, kuris tyrinėjo intelekto matavimo ir ugdymo psichologijos klausimus ir pirmasis Vokietijoje pristatė prancūzų psichologo, vieno eksperimentinės psichologijos pradininkų Alfredo Binet intelekto testą (žr. Wiki; VLE_e), pavarde.

Burt'o modifikacija 212 (EPTŽ nefiksuotas) įvardytas Anglijoje žinomas brendimo testas, pavadintas pagal Cyrilo Burto, tyrinėjusio psichologinių testų faktorinės analizės plėtojimą ir paveldimumo poveikį intelektui ir elgesiui (žr. EB), pavardę.

²³ Šios ligos simptomus aprašė ir airių gydytojas Robertas Jamesas Gravesas 1835 m., tačiau Europoje terminas *Basedowo liga* labiau paplitęs nei *Greivso liga* (žr. Wiki).

²⁴ XX a. pirmosios pusės daugiausia Rusijoje plėtota psichologijos kryptis, svarbiausiu elgesio elementu laikanti refleksą, o psichinius reiškinius – šalutiniais reiškiniais, lydinčiais kitus reiškinius, bet nedarančiais jiems įtakos. Šios krypties pradininkas buvo rusų psichiatras ir psichologas V. Bechterevas. Kadangi XX a. 4 deš. pradžioje buvo sukritikuota, vėliau nebuvo plėtojama (žr. VLE_e).

²⁵ Dabar – intelekto testai.

Freud'o psichoanalizė (dabar – *psichoanalizė* EPTŽ 2017: 250), vadovėlio autoriaus žodžiais tariant, mokslas, „sukurt[as] psichopatologinėms būklėms tirti ir gydyti, nušvietė, iki tol psichologijos neliestus, „paslaptinus“ žmonių psichikos užkampius ir gelmes“ 114. Pavadinta ją sukūrusio Sigmundo Freudo pavarde (žr. VLE_e).

Terminas **Friedreich'o ataksija** 58 (dabar – *Friedreicho ataksija* EPTŽ 2017: 30) įvardija vieną iš paveldimų ligų, tačiau vadovėlyje nėra aiškinamas, paminėtas paveldimų nervų ir psichikos ligų sąraše. Sergant šia liga, be įvairių fizinių sutrikimų (pvz., kojų silpnumas, stuburo iškrypimas ir kt.), „vystosi silpnaprotystė ar demencija“ (žr. EPTŽ 2017: 30). Liga pavadinta gydytojo Nikolaus'o Friedreicho, kuris 1863 m. ją nustatė (žr. Wiki), pavarde.

Ganser'o sindromas 165 / „**Gansero sindromas**“ 81 (dabar – *Ganserio sindromas* EPTŽ 2017: 292): „Psichinės traumos pasėkoje kai kada įvyksta savotiškas pamišimas: ligonis atrodo apkvaišęs, į paprasčiausius klausimus duoda netinkamus arba beprasmiškus atsakymus. Tokia būklė aprašyta vokiečių psichiatro Ganser'o²⁶ ir vadinama „Gansero sindromas“²⁷“ 81; „Ganser'o sindromas ypač dažnai pasitaiko kaliniams“ 165. Kaip ir aptartojo termino *Korsakovo psichoze* atveju, čia vadovėlio autorius taip pat paaiškina rūšinio antroponiminio dėmens motyvaciją.

Huntington'o chorea²⁸ 56 (dabar – *Huntingtono chorėja* EPTŽ 2017: 47): „Tai yra chroniška progresuojanti liga, aprašyta amerikiečio gydytojo Huntington'o prieš 60 su viršum metų. Ji prasideda vidutiniam amžiuje; ligoniui atsiranda įvairūs nevalingi judesiai veide ir galūnėse, drauge su tuo ima vis daugiau silpnėti protas“ 56. Liga pavadinta pagal ją 1872 m. aprašiusio gydytojo George'o Huntingtono (žr. Wiki) pavardę.

J. Blažio teigimu, „[P]sichikos ligai pažinti reikalingas visapusiškas ligonio ištyrimas“ 210. Esama įvairių tyrimo metodų, pvz., psichologinių tyrimų metodai. Terminu **Jung'o asociacinis eksperimentas** (EPTŽ nefiksuotas) vadinamas psichologinis tyrimas, kurio metu „[T]yriamajam skaitomas žodis po žodžio iš tam tikro žodžių sąrašo (100–200 žodžių). Į kiekvieną jam pasakytą žodį ligonis turi atsakyti pirmu atėjusiu jam galvon žodžiu. Šitie reakcijos žodžiai užrašomi; pažymima, kiek sekundžių pareikalavo atsakymas. Ištyrimas pakartojamas kelis kartus. Svarbu pastebėti: keistos asociacijos, pavėluotos asociacijos (kada paciento atsakymas reikalauja daugiau kaip 2–3 sekundes) ir stoka to paties reakcijos žodžio pakartojimo pakartotame seanse“ 215. Asociacinis eksperimentas pavadintas gydytojo, S. Freudo mokinio Carloso Gustavo Jungo pavarde (žr. VLE_e).

Mendel'io dėsniai 46 / **Mendel'io principai** 45. Vadovėlyje apie mendelizmo pradininką Gregorą Johanną Mendelį (žr. VLE_e) rašoma: „1854 m. tapo gamtamokslio mokytoju Brūnn'o viduriniojoje mokykloje. <...> Mokytojavimo metais, vienuolyno sodne padarė klasiškų bandymų su augalų suporavimais. Šitų suporavimų pasėkose jis atidengė ypatingus dėstingumus, vadinamus dabar Mendel'io principais“ 45. Čia, kaip ir aptarto termino „*Morelio ausys*“ atveju (žr. p. 8), autorius paaiškina kalbamųjų antroponiminių terminų motyvaciją. Pasakytina, kad antroponimas *Mendelis* yra tapęs gana produktyvia šaknine morfema, dar plg. terminus *mendelizmas* (žr. p. 6), **mendelistinis paveldėjimas** 49.

Terman'o modifikacija 212 (EPTŽ nefiksuotas) yra vienas iš brendimo testų Jungtinėse Amerikos Valstijose, pavadintas pedagoginės psichologijos vieno pradininkų ir eugenikos vieno žymiausių atstovų Jungtinėse Amerikos Valstijose Lewiso Madisono Termano (žr. VLE_e) pavarde.

²⁶ Sigbertas Ganseris 1898 m. aprašė kalinių, laukiančių teismo, netvarką Halės (Vokietija) pataisos įstaigoje. Kaip pagrindinius sindromo simptomus jis įvardijo sutrikusią sąmonę ir nesugebėjimą tiksliai atsakyti į klausimus, nors klausimų turinys yra suprantamas (žr. Wiki).

²⁷ Retinta vadovėlio autoriaus.

²⁸ Dar vadinama *paveldima chorea* 269.

Terminas **Wassermann'o reakcija** (dabar – *Wassermanno reakcija* EPTŽ 2017: 269) vartojamas aprašant Vokietijoje įsteigtų konsultacinių punktų sveikatai patikrinti prieš vedybas darbą (pirmasis toks punktas įsteigtas Drezdene 1911 m.)²⁹. Pirmojo ketinančiųjų susituokti apsilankymo metu buvo „paimamas kraujas Wassermann'o reakcijai“ 264. Reakcija³⁰, leidusi anksti nustatyti ligą (nepaisant jos nespecifinių simptomų) ir taip užkirsti kelią jos perdavimui, pavadinta 1906 m. ją sukūrusio Augusto Paulo von Wassermann'o pavarde (žr. Wiki).

Atskirai aptartini keli sudėtiniai terminai, prie kurių rūšiniu dėmeniu einančio apostrofinio antroponimo (pavardės) dar prirašyta ir pirmoji vardo raidė³¹, pvz.:

A. Adler'io individualinė psichologija 114 (dabar – *individualioji psichologija, adlerizmas* EPTŽ 2017: 252, 3; *individualioji psichologija* APTŽ 2019: 126). Vadovėlyje terminas aiškinamas kaip mokslas psichopatologinėms būklėms tirti ir gydyti. Paremtas S. Freudo mokinio ir bendradarbio Alfredo Adlerio pavarde (žr. VLE_e).

I. Pavlov'o mokykla (EPTŽ nefiksuotas). Terminu įvardijama psichologijos ir psichopatologijos kryptis, pripažįstanti, kad „žmogaus psichikai tirti turįs reikšmės tik veiksmų ir elgesio nagrinėjimas“ 115. Ivanas Pavlovas sukūrė Rusijos fiziologų mokyklą (žr. VLE_e), kuri ir pavadinta jo pavarde.

Galima būtų pasvarstyti dėl šių terminų terminiško. O svarstyti skatina prie pavardės rašoma vardo raidė, mat vadovėlyje daugumos kitų sudėtinių terminų rūšiniais dėmenimis eina tik asmenų pavardės. Taigi, atsižvelgiant į pastarąją tendenciją, kalbamuosius mokslo ir krypties pavadinimus tik sąlygiškai galima būtų laikyti terminais. Greičiausiai vardo raidė galėjo būti perimta iš kitų J. Blažio žinomų šaltinių.

1.2.1.3. Psichiatrijos terminai su originaliu (nesulietuvintu) antroponiminiu dėmeniu

Ketvirtajam pogrupiui priklauso pora sudėtinių terminų, kurių dėmenimis einantys antroponimai nėra sulietuvinti, t. y. rašomi lietuviškų galūnių nepridedant, pvz.:

Centras Wernicke 155 (dabar – *Wernicke's centras* EPTŽ 2017: 340): „[s]ensorinės afazijos centras – centras Wernicke³² (kairės viršutinės smilkininės vingės užpakalinė dalis)“. Kalbamasis centras pavadintas psichomorfologinės krypties psichiatrijoje vieno pradininkų, 1874 m. aprašiusio sensorinę afaziją, Carlo Wernicke'ės pavarde (žr. VLE_e). Šio sudėtinio termino dėmenys, kitaip nei visų kitų sudėtinių terminų, išdėstyti inversiškai – gimininis dėmuo eina prieš rūšinį dėmenį.

Terminu **Dubois persvajijos metodas** (EPTŽ nefiksuotas) įvardyta viena iš psichoterapinių procedūrų, kurios metu gydytojas „stengiasi sistematiškai pasikalbėjimu su ligoniu nuraminti jį, grąžinti jam pasitikėjimą savim, sutaikinti su gyvenimu, išauklėti jo asmenybę ir galvojimą“ 224–225. Metodas pavadintas Eugène'o Dubois (žr. VLE_e) pavarde.

²⁹ Dar žr. iliustracinį sakinį: „Didžiausios reikšmės turi WaR (Wassermann'o reakcija) su kraujo serumu: WaR beveik visados yra smarkiai teigiama progr. paralyžiuje, <...>. Daugelyje psichiatrinių ligoninių WaR daroma visiems naujai priimtiems ligoniams“ 198.

³⁰ Tai kraujo serumo imuninė reakcija sifiliui diagnozuoti. Pagrįsta tuo, kad sifiliu sergančių ligonių kraujo serumas su atitinkamu antigenu sudaro kompleksą, gebantį absorbuoti komplementą (imuninei organizmo apsaugai svarbius baltymus). Pridėjus indikatorius (avino eritrocitų ir triušio, imunizuoto avino eritrocitais, kraujo serumo) eritrocitų hemolizės (irimo) nebūna – Wassermann'o reakcija teigiama (diagnozuotas sifilis); įvykus hemolizei – Wassermann'o reakcija neigiama (sifilio nėra) (žr. VLE_e).

³¹ Pasakytina, kad Ramunė Vaskelaitė, nagrinėjusi XX a. pab. – XXI a. pirmosios pusės asmenvardinius makroekonomikos vadovėlių terminus, taip pat yra aptikusi terminų pavartojimo su vardo raide atvejų. Kreipdama dėmesį į kontekstą, t. y. į tai, kad kartais tekstuose tiek asmenvardis, tiek su juo sudarytas terminas rašomas nevienodai (pvz.: *I. Ficheris* ir *Fisheris*; *I. Fišerio lygtis* ir *Fišerio lygtis*), ji svarsto, kad tai galėtų rodyti tiek neapsižiūrėjimą, tiek asmenvardinio termino formavimąsi (Vaskelaitė 2023: 115–116).

³² Retinta vadovėlio autoriaus.

1.2.2. Psichiatrijos terminai su dviem antroponiminiais dėmenimis

Vieno vadovėlyje rasto daugiažodžio sudėtinio termino³³ rūšiniu dėmeniu eina du antroponimai, siejami brūkšniu, pvz., **Binet – Burt'o testas** 212 (EPTŽ nefiksuotas). Terminas aiškinamas kaip testas-uždavinys, „iš kuri[o] sprendimo norima įvertinti žmogaus psichinis išsiplėtojimas ir gabumai“ 212. Šių psichologų pavardėmis vadinamus testus, kaip rašoma vadovėlyje, Lietuvoje pritaikęs profesorius Jonas Vabalas-Gudaitis (1881–1955)³⁴ 212. Vienas eksperimentinės psichologijos pradininkų Alfredas Binet nuo 1905 m. su prancūzų psichiatru Théodore'u Simonu kūrė pirmuosius intelekto testus (dar vadinamus Binet-Simono skale) 3–12 metų vaikų intelekto lygiui nustatyti (žr. VLE_e), juos Didžiosios Britanijos pedagoginės psichologijos pradininkas Cyrilas Lodowicas Burtas pirmasis Didžiojoje Britanijoje taikė vaikų psichologijos tyrimams (žr. VLE_e).

Kaip matyti iš aptartų sudėtinių terminų, jų rūšiniams antroponimais paremtiems dėmenims būdingas trejopas gramatinimo laipsnis. Antroponimas pritaikomas prie lietuvių kalbos morfologinės sistemos, pridėdamas lietuvišką galūnę prie autentiškos šakninės morfemos po apostrofo arba be jo, ir tik retai antroponimas nelietuvinamas. Visais minėtais atvejais antroponimas užima būdvardžio poziciją. Svarbu paminėti, kad J. Blažio rūšiniais dėmenimis einančių antroponimų lietuvinimo principai artimi dabartiniams autentiškų asmenvardžių gramatinimo principams.

Iš visų aptartų sudėtinių antroponiminių terminų tik terminas *Korsakovo psichozė* tebevertojamas nepakitęs. Kiti terminai išlikę su tam tikrais didesniais (pasikeitę gimininiai arba rūšiniai dėmenys ar pastarųjų išvis atsisakyta) ar mažesniais (pasikeitusi antroponiminių dėmenų rašyba) pakitimais. Nemažai terminų nefiksuoti dabartinėje lietuvių psichiatrijos terminijoje³⁵, ir viena iš pagrindinių priežasčių yra ta, kad tie terminai nėra psichiatrijos srities, nors galima svarstyti ir kitokias priežastis, pvz., netikslumą, neterminiškumą, sąvokų nebeaktualumą, ar kt.

2. IŠ VARDŲ KILĘ ANTROPONIMINIAI PSICHIATRIJOS TERMINAI

Kaip rodo aptartieji antroponiminiai terminai, dažniausiai į jų sudėtį įeina realaus asmens pavardė, rečiau – kelių asmenų pavardės. Vadovėlyje aptikta tik vos keli asmenų vardais paremti vientisiniai terminai. Dar vienas šių vadinamųjų vardinių terminų skirtumas nuo nagrinėtų pavardinių terminų yra tas, kad jie paremti ne realių asmenų vardais.

Iš biblinio asmens vardo kilęs tik terminas **onanizmas** (dabar – *onanizmas* EPTŽ 2017: 214): „Onanizmas³⁶, kaip toks, nėra iškrypimas, <...>, bet nekaltas pereinamas lytinio potraukio produktas, kuris, kaip saugojamas vožtuvas, ima veikti pirmiausiai ten, kur lytiniam santykiams kliudo kuris nors iš skaitlingų, bet būtinų kultūringos visuomenės varžtų. <...>. Lytinio iškrypimo reikšmės onanizmas gauna tik tais atvejais, kada jis pasidaro sau tikslu, t. y. kada jis gauna didesnės vertės palyginti su normaliu santykiu ir atstoja pastarąjį ir ten, kur jis yra galimas“ 142. Terminas kilęs iš Biblijos personažo Judo sūnaus Onano, kuris praktikavo lytinio akto nutraukimą su savo žmonos seserimi, vardo (EPTŽ

³³ A. A. F. Jochemsas tokius antroponiminius terminus, kuriuos sudaro daugiau nei vienas antroponimas, vadina *daugianariais terminais* (Jochems, cituota iš Majewska 2016: 98), o E. Majewska – *polinomenais* (Majewska 2016: 98).

³⁴ Lietuvių psichologas ir pedagogas, eksperimentinės psichologijos ir pedagogikos pradininkas Lietuvoje (žr. VLE_e).

³⁵ Dabartinę lietuvių psichiatrijos terminiją reprezentuojančiu leidiniu čia laikomas naujausias Valstybinės lietuvių kalbos komisijos aprobuotas *Enciklopedinis psichiatrijos terminų žodynas* (EPTŽ 2017).

³⁶ Retinta vadovėlio autoriaus.

2017: 214, dar plg. OED) sufiksinės apeliatyvizacijos būdu, kitaip tariant, prie antroponimo šakninės morfemos pridėjus jau minėtą priesagą *-izmas*.

Iš literatūrinio personažo vardo kilęs taip pat tik vienas terminas – *sifilis* 28 (dabar – *sifilis* EPTŽ 2017: 276). Terminas, įvardijantis infekcinę venerinę ligą, pavartotas skyriuje, kuriame rašoma apie psichikos ligas Lietuvoje ir kitur. Kilęs iš piemens, kuris, kaip manoma, pirmasis sirgo šia liga, vardo tiesioginės apeliatyvizacijos būdu. Sifilis yra Veronos gydytojo Girolamo Fracastoro (1483–1553) eilėraščio *Syphilis, sive Morbus Gallicus*, išleisto 1530 m., personažas. Teigiama, kad gydytojas pirmą kartą pavartojo vardą Sifilis kaip bendrinį – juo įvardijo ligą – savo 1546 m. traktate *De Contagione*. Kodėl jis pasirinko šį vardą ir ką jis jam reiškė, nėra žinoma (žr. OED).

Pastebėta, kad šakninė morfema *sifil-* vadovėlyje esanti gana produktyvi, plg. terminus *neurosifilis* 204, *sifilofobija* 179.

IŠVADOS

Žymaus lietuvių psichiatro Juozo Blažio originaliai parašytame pirmajame tarpukario Lietuvos psichiatrijos vadovėlyje *Įvadas į psichiatriją* vartojama terminų, kilusių iš antroponimų – dažniausiai iš realiai gyvenusių asmenų pavardžių ir tik pavieniais atvejais iš bibliinių bei literatūrinių personažų vardų.

Dauguma tų antroponiminių terminų yra radęsi iš garsių medicinos (ir ne tik) srities mokslininkų, kurie pirmieji aprašė, paaiškino įvardijamuosius dalykus ar kitokiu būdu buvo su jais susiję, pavardžių. Tarp jų viršų ima dvižodžiai sudėtiniai terminai, kurių rūšiniais dėmenimis eina antroponimai, o gimininiais – vientisiniai terminai, dažniausiai *liga*, *modifikacija*, *refleksas*, *simptomas*.

Rūšiniais dėmenimis einantys antroponimai J. Blažio daugiau ar mažiau yra pritaikyti prie lietuvių kalbos morfologinės sistemos. Dažniausiai antroponimai iš dalies sulietuvinami, pridėdant lietuviškas galūnes prie autentiškų šakninių morfemų po apostrofo, rečiau – tiesiai prie autentiškų šakninių morfemų. Labai retai antroponimai yra išlaikę originalią rašybą. Tad galima teigti, kad antroponimų struktūros pasikeitimai jiems tapus sudėtinių terminų rūšiniais dėmenimis esti nežymūs.

Vykstant apeliatyvizacijai daugiausia struktūros pasikeitimų patiria antroponimai, tapdami vientisinių terminų sudaromaisiais komponentais. Šiame procese dalyvauja ne visas antroponimas (kaip sudėtinių terminų atveju), bet tik šakninė jo morfema ir papildomai dar pridėdamas afiksas – priesaga *-izmas*.

Visi vadovėlyje vartojami vientisiniai antroponiminiai terminai yra išlikę dabartinėje lietuvių psichiatrijos terminijoje, ir tam neabejotinai įtakos turėjęs jų aiškumas, tarptautiškumas, raiškos kompaktiškumas. Sudėtinių terminų išlikimas kiek komplikuočiau. Vienų terminiškumas kelia abejonių, pvz., *I. Pavlovo mokykla*, kiti stokoja tikslumo, pvz., „*Morelio ausys*“, kitais įvardytos sąvokos dabar praradusios aktualumą, pvz., *Bechterev'o refleksologija*, ar kt. Kai kurie sudėtiniai terminai yra prigiję su tam tikrais pakitimais, pvz., pasikeitė antroponiminių dėmenų rašybą, pvz., *Ganser'o sindromas* – dabar *Ganserio sindromas*, arba jų išvis atsisakyta, pvz., *Freud'o psichoanalizė* – dabar *psichoanalizė*, pakito gimininiai dėmenys, pvz., *Babinskio refleksas* – dabar *Babinskio simptomai*. Čia galima kalbėti apie dalinį tokių terminų išlikimą. Nemažai sudėtinių antroponiminių terminų nefiksuota naujausiame psichiatrijos terminų žodyne, ir viena iš pagrindinių priežasčių ta, kad tie terminai nėra psichiatrijos srities.

PAGRINDINIS ŠALTINIS

[Blažys Juozas]. *Įvadas į psichiatriją* [Introduction to Psychiatry]. Docentas J. Blažys, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fak. Leidinys, 1935.

PAGALBINIAI ŠALTINIAI

- APTŽ 2019: *Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas* [Explanatory Dictionary of Psychological Terms], A. Bagdonas, R. Bliumas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- EB 2024: *Encyclopædia Britannica*. Prieiga internete: <https://www.britannica.com/>.
- EPTŽ 2017: V. Mačiulis, J. Šurkus, A. Lapytė, *Enciklopedinis psichiatrijos terminų žodynas* [Encyclopedic Dictionary of Psychiatric Terms], Vilnius: Presvika.
- OED 2001–2024: *Online Etymology Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.etymonline.com/>.
- MedŽ 1980: V. Astrauskas, S. Biziulevičius, S. Paviolis, A. Vaitilavičius, A. Vileišis, *Medicinos terminų žodynas* [Dictionary of Medical Terms], Vilnius: Mokslas.
- ME I 1991: *Medicinos enciklopedija* [Medical Encyclopedia] 1, Vilnius: Valstybinė enciklopedijų leidykla.
- ME II 1993: *Medicinos enciklopedija* [Medical Encyclopedia] 2, Vilnius: Valstybinė enciklopedijų leidykla.
- VLE: *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [Universal Lithuanian Encyclopedia], Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2001–2023. Prieiga internete: <https://www.vle.lt>.
- Wiki: *Wikipedia. The Free Encyclopedia*. Prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page.
- Wikt: *Wiktionary. The Free Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.wiktionary.org/>.

LITERATŪRA

- Badea Oana 2008: Eponyms – A Terminological Resource in the Romanian Medical Language. – *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie* 1(1-2), 19. Prieiga internete: https://cis01.central.ucv.ro/revista_scol/site_ro/2008/oana_badea.pdf.
- Batigália Fernando, Boer Nagib P., Marcatto Gustavo, Marcatto Guilherme, Boer Ana L. 2015: Applicability and critical analysis of the use of eponyms in Health Sciences. – *Journal of Morphological Sciences* 32(4), 264–266.
- Bendoravičius Vytautas 1939: A. a. prof. Juozas Blažys kaip psichiatras [Prof. Juozas Blažys (Rest Eternal) as a Psychiatrist]. – *Medicina* 6, 417–426.
- Brdar Mario, Brdar-Szabó Rita 2024: When medical eponyms become false friends, and how to deal with them. – *English for Specific Purposes* 73, 75–94.
- Canziani Tatiana 2011: The status of medical eponyms: advantages and disadvantages. – *English Library: The Linguistics Bookshelf* 8, 225–236.
- Cappuzzo Barbara 2008: Eponyms or Descriptive Equivalent Terms? The Question of Scientific Accuracy in Medical Discourse. – *Esercizi. Miscellanea del Dipartimento di Scienze Filologiche e Linguistiche (a cura di L. Auteri)* 2, 25–35.
- Dirckx John H. 2001: The synthetic genitive in medical eponyms: Is it doomed to extinction? – *Panace@* 2(5), 15–24.
- Duque-Parra Jorge Eduardo, Llano-Idárraga J. Oskar, Duque-Parra Carlos Alberto 2006: Reflections on Eponyms in Neuroscience Terminology. – *The Anatomical Record (Part B: New Anat.)* 289B, 219–224.
- Gaivenis Kazimieras 2014 [1994]: Tarptautinių terminologijos principų taikymas mūsų terminijai [Adoption of International Terminology Principles to the Lithuanian

- Terminology]. – *Rinktiniai raštai*, K. Gaivenis, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 214–220.
- Ghențulescu Raluca 2022: The role of metonymy in specialized languages. – *Limbi străine și comunicare* 15(1), red. șef M.-C. Rotaru, 50–62.
- Giménez-Roldán Santiago 2017: Spanish eponyms in clinical neurology. – *Neurosciences and History* 5(1), 1–19.
- Górnicz Mariusz 2017: The success of low-salience terms. – *Cognitive Approaches to Specialist Languages*, ed. by Marcin Grygiel, Cambridge Scholars Publishing, 443–457.
- Guardiola i Pereirra Elena, Josep Eladi Baños i Diez 2021: *Catalan Physicians' Contributions to Medicine: A Historical View Through Eponyms*, Barcelona.
- [Gutmanas Lazaris] 1935: Doc. J. Blažys: Įvadas į psichiatriją [Doc. J. Blažys: Introduction to Psychiatry]. – *Medicina* 5, 378–379.
- Jakaitienė Evalda 2009: *Leksikologija* [Lexicology], Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Kakzanova Evgeniya 2018: Lexikographische Fixierung der juristischen und anderen fachspezifischen eponymischen Termini. – *Legal Translation and Court Interpreting: Ethical Values, Quality, Competence Training*, eds. A. Liimatainen, A. Nurmi, M. Kivilehto, L. Salmi, A. Viljanmaa, M. Wallace, Berlin: Frank&Timme, 335–356.
- Kaulakienė Angelė 2009: *Lietuvių fizikos terminijos raida* [The Development of Lithuanian Physics Terminology], Vilnius: Technika.
- Kitkauskienė Laimutė 2011: Eponiminiai architektūros, meno ir statybos terminai lietuvių kalboje [Eponymous Terms of Architecture, Art and Building]. – *Santalka: Filologija, Edukologija* 19(1), 48–58.
- [Kovalčuk Olena P. 2019: *Strukturno-semantični osoblivosti eponimiv anglijskoj ta ukrajskoj mov*: disertacija, Drogobič]. Ковальчук Олена П. 2019: *Структурно-семантичні особливості епонімів англійської та української мов*: дисертація [Structural and Semantic Features of Eponyms in English and Ukrainian], Дрогобич.
- Kvašytė Regina 2005: *Mokomasis terminologijos žodynlis* [Educational Terminology Dictionary], Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- [Leičik Vladimir 2006: *Terminovedenje: predmet, metody, struktura* [Terminology: Subject, Methods, Structure], Moskva: KomKniga]. Лейчик Владимир 2006: *Терминоведение: предмет, методы, структура*, Москва: КомКнига.
- [Leičik Vladimir 2011: *Obsuždenije problem eponimiji v sovremennoj nauke* [Discussing the Problem of Eponymy in Modern Science]. – *Jazyk i pravo: aktualnyje problemy vzaimodeistvija*: Materialy Meždunarodnoj naučno-praktičeskoj Internet-konferenciji, Rostov-na-Donu: Rostovskoje knižnoje ozdatelstvo, 134–142]. Лейчик Владимир 2011: *Обсуждение проблем эпонимии в современной науке*. – *Язык и право: актуальные проблемы взаимодействия*: Материалы Международной научно-практической Интернет-конференции, Ростов-на-Дону: Ростовское книжное издательство, 134–42].
- Lerner Vladimir, Kaptan Alexander, Witztum Eliezer 2001: The Misidentification of Clerambault's and Kandinsky-Clerambault's Syndromes. – *The Canadian Journal of Psychiatry* 46(5), 441–443.
- Lysanets Yulii, Bieliaieva Olena 2021: The use of eponyms in medical case reports: etymological, quantitative, and structural analysis. – *Annals of "Dimitrie Cantemir" Christian University Linguistics, Literature And Methodology of Teaching* 20(2), 24–32.
- Lončar Maja, Ostroški Anić Ana 2014: Eponymous medical terms as a source of terminological variation. – *Languages for Special Purposes in a Multilingual*,

- Transcultural World. Proceedings of the 19th European Symposium on Languages for Special Purposes, 8-10 July 2013, Vienna, Austria*, Vienna: University of Vienna, 36–44.
- Majewska Ewa 2016: Eponyme in der deutschsprachigen medizinischen Fachpresse [Eponyms in the German Medical Press]. – *Names and Their Environment. Proceedings of the 25th International Congress of Onomastic Sciences Glasgow, 25–29 August 2014, Volume 4*, ed. by C. Hough, D. Izdebska, Glasgow: University of Glasgow, 94–105.
- Mikelionienė Jurgita 2017: Tarptautinių terminų apeliatyvacijos aspektai [Aspects of Appellativisation of International Terms]. – *Terminologija* 24, 127–144.
- [Minakova Liudmila 2013: Apeliatyvacija anamastyčnaj leksiki jak sposab utvarennja tehničnych terminau [Appelativisations of Onomastic Lexical Units as a Method of Creating of Technical Terms]. – *Izvestija Gomelskogo gosudarstvennogo universiteta imeni F. Skoriny* 1(76), 2013, 30–34]. Минакова Людмила 2013: Апелятывацыя анамастычнай лексікі як спосаб утварэння тэхнічных тэрмінаў. – *Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины* 1(76), 2013, 30–34.
- [Novinskaja Natalja 2013: Terminy-eponimy v jazyke nauki [Eponymous Terms in Scientific Language]. – *Vestnik RUDN, serija Russkij i inostrannyje jazyki i metodika ich prepodovanija* 4, 34–38]. Новинская Наталья 2013: Термины-эпонимы в языке науки. – *Вестник РУДН, серия Русский и иностранные языки и методика их преподавания* 4, 34–38.
- Popescu Floriana 2009: Eponyms in the Language of the Romanian Mass-Media. – *Interstudia* 3, 157–162.
- Popescu Floriana 2024: Eponymisms are a Precious Legacy. – *Reading Communication in Postmodernity. Discourses and Social Perspectives*, ed. I. Boldea, C. Sigmirean, T. Mureş: Arhipelag XXI Press, 5–12.
- Ráduly Zsuzsanna 2016: Az Eponimák Fonológiai És Morfológiai Adaptációja A Magyar, A Lengyel És A Horvát Nyelvben [Phonological and Morphological Adaptation of Eponyms in Hungarian, Polish, and Croatian]. – *Studia Slavica Savariensia* 1–2, 362–369.
- Rimkutė-Ganusauskienė Aušra 2023: Eponiminiai aprangos terminai *Aiškinamajame aprangos terminų žodyne* [Eponymous Clothing Terms in *Aiškinamasis aprangos terminų žodynas* (Explanatory Dictionary of Clothing Terms)]. – *Terminologija* 30, 122–141.
- Skujiņa Valentina 2002: *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*, Rīga: LVI.
- Slabin Uladzimir 2023: Should eponyms be kept? Emphatic yes. – *Journal of Baltic Science Education* 2, 188–191.
- Strous Rael D., Edelman Morris C. 2007: Eponyms and the Nazi Era: Time to Remember and Time for Change. – *The Israel Medical Association Journal: IMAJ* 9(3), 207–214.
- [Superanskaja Aleksandra, Podolskaja Natalija, Vasiljeva Natalija 2005: *Obščiaja terminologija: Terminologičeskaja dejatel'nost*, Moskva: Editorial URSS]. Суперанская Александра, Подольская Наталия, Васильева Наталия 2005: *Общая терминология: Терминологическая деятельность*, Москва: Едиториал УРСС.
- [Tatarinov Viktor 2006: *Obščeye terminovedenije: enciklopedičeskij slovarj* [General Terminology: Encyclopedic Dictionary], Moskva: Moskovskij Licej]. Татаринов

- Виктор 2006: *Общее терминоведение: энциклопедический словарь*, Москва: Московский Лицей.
- Thomas PBM 2016: Are medical eponyms really dying out? A study of their usage in the historical biomedical literature. – *Journal of the Royal College of Physicians of Edinburgh* 46, 295–299.
- [Vasiljeva Natalija, Tritenko Tatjana 2023: Terminų-mifoeponymų: problemų suponimavimas ir interpretavimas [Mythonymic Terms: Problems of Understanding and Interpretation]. – *Lingvistika ir metodika mokymosi užsienio kalboms* 2(19), 17–28]. Васильева Наталия, Тритенко Татьяна 2023: Термины-мифоэпонимы: проблемы понимания и интерпретации. – *Лингвистика и методика преподавания иностранных языков* 2(19), 17–28.
- Vaskelaitė Ramunė 2023: Asmenvardinių makroekonomikos terminų variantiškumas [Variation of Macroeconomic Terms with a Personal Name]. – *Terminologija* 30, 95–121.
- Verstift Daniël E., Heisen Jelle, Somford Matthijs P., van den Bekerom Michel P. J. 2024: Eponymous terms in acromioclavicular joint surgery. – *Clin Shoulder Elbow* 27(2), 229–236.
- Werneck Alexandre Lins, Batigália Fernando 2011: Anatomical eponyms in Cardiology from the 60s to the XXI century. – *Brazilian Journal of Cardiovascular Surgery* 26(1), 98–106.
- Whitworth Judith 2007: Should eponyms be abandoned? No. – *BMJ (British Medical Journal)* 335, 425.
- Woywodt Alexander, Matteson Eric 2007: Should eponyms be abandoned? Yes. – *BMJ* 335, 424.
- Zemlevičiūtė Palmira 2024: Mitoniminiai terminai pirmajame tarpukario Lietuvos psichiatrijos vadovėlyje [Mythonymic Terms in Lithuania's First Psychiatry Textbook from the Inter-war Era]. – *Terminologija* 31, 204–221. Prieiga internete: <https://journals.lki.lt/terminologija/article/view/2417/2417>.

PALMIRA ZEMLEVIČIŪTĖ

ANTHROPONYMIC TERMS IN THE FIRST LITHUANIAN PSYCHIATRY TEXTBOOK OF THE INTER-WAR PERIOD

Summary

The article deals with the anthroponymic terms in *Įvadas į psichiatriją* (Introduction to Psychiatry; 1935), the first original Lithuanian psychiatry textbook to be written in the inter-war period by Juozas Blažys (1890–1939), the famous Lithuanian psychiatrist that, as often as not, are rooted in the last names of actual persons, with but a limited number of them based on the names of biblical and literary characters.

Most anthroponymic psychiatry terms stem from the last names of famous researchers in the field of medicine (among others), who were the first to describe, explain an underlying thing or were otherwise involved in that process. These are dominated by compound two-word terms, with the anthroponyms functioning as their subordinate components, and their main components grounded on one-word terms, such as *liga* (disease), *modifikacija* (modification), *refleksas* (reflex), *simptomas* (symptom).

Anthroponyms serving as subordinate components are, to a certain extent, adapted by Blažys to the morphological system of the Lithuanian language. Usually, anthroponyms are Lithuanised, to an extent, with Lithuanian endings appended to the authentic root

morphemes preceded by an apostrophe, *Basedow'o liga* (Basedow's disease); less often, to the authentic root morphemes directly, such as *Korsakovo psichoze* (Korsakov's psychosis); in isolated cases, anthroponyms have preserved their original form, such as *centras Wernicke* (the Wernicke centre). Therefore, changes that occur in the anthroponym structure once it becomes a subordinate component of compound terms are arguably insignificant.

In the process of appellativisation, the most significant number of structural transformations occurs in anthroponyms as when they become constituent components of one-word psychiatric terms. This process does not involve the entire anthroponym (as is the case with compound terms), but rather its root morpheme, usually with an affix *-izmas* (-ism) added, such as *nikotinizmas* (nicotinism) and *sadizmas* (sadism).

All one-word anthroponymic terms used in the textbook have survived in modern Lithuanian psychiatric terminology – without a doubt, owing to their clarity, international recognition, and compact expression. At the same time, the survival of compound terms has been rather more complicated. Some of these terms can be questioned, as is the case with *I. Pavlovo mokykla* (Pavlov's school); others lack accuracy, such as *Morelio ausys* (Morel's ears); others still designate notions that have already lost their relevance, such as *Bechterev'o refleksologija* (Bechterev's reflexology), and so on. Even though some compound terms have caught on, they did so with a degree of modification – for instance, the spelling of the anthroponymic components has been modified: as a case in point, *Ganser'o sindromas* (Ganser's syndrome) is now *Ganserio sindromas*; then there are those that have been abandoned altogether, like in the case of *Freud'o psichoanalize* (Freudian psychoanalysis), which is now just *psichoanalize* (psychoanalysis); others still have transformed their main components, like *Babinskio refleksas* (Babinski reflex) vs. *Babinskio simptomas* (Babinski symptom). This is a case of a partial survival of the term. Many of the compound anthroponymic terms have been omitted from the latest sources of Lithuanian psychiatric terminology, as they do not belong in the field of psychiatry at all.

